

Плани семінарських занять з навчального курсу «Теорія права»

І семестр

Тема 1. Загальна теорія права як юридична наука .

1. Правознавство як суспільна наука.
2. Загальна теорія права: поняття та ознаки.
3. Предмет та функції загальної теорії права.
4. Формування загальної теорії права як науки.

Особливості соціального знання (конвенційність, включеність суб'єкта пізнання у соціальну дійсність, обмеженість експерименту тощо).

Система юридичних наук. Теоретичне значення загальної теорії права. Практичне значення теоретичного знання (наприклад, значення концепції верховенства права для його вимірювання)

Закономірні і випадкові зв'язки між правовими явищами, їх форми. Юридичні поняття і категорії та їх роль у нормотворчості, правотлумаченні, правозастосуванні.

Функції теорії права: пізнавальна, евристична, наукового прогнозування, допомоги практиці, світоглядна, інтегративна, методологічна.

Юридична наука як особливий вид теоретичних знань про право. Енциклопедія права. Школа «аналітичної юриспруденції». Загальна теорія права як навчальна дисципліна.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Алексеев С. С. Право. Азбука. Теория. Философия. М.: Статут, 1999.
3. Бержель Ж.-Л. Общая теория права. М.: Nota Bene, 2000.
4. Козюбра М. Співвідношення філософії права і загальної теорії права: історія і сучасність // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. – № 1. – С. 107.- 115.
5. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт комплексного исследования. Х.: Право, 2002.
6. Нерсисянц В. С. Юриспруденция. Введение в общий курс теории государства и права. М.: НОРМА-ИНФРА, 2002.
7. Рабінович П.М. Філософія права: деякі наукознавчі сюжети. – Вісник Акад. прав. наук України. 2003 р. № 4(35): Зб.наук.праць. – Х.: Право, 2003. – С. 3-13.
8. Селіванов В. Приватно-правові засади розвитку вітчизняної юридичної науки // Право України. – 2001. - № 3. – С. 21-32.
9. Цвік М. Основні напрямки наукових досліджень в галузі теорії та історії держави і права // Вісник Академії правових наук України: Зб. наук. праць. №2-3 (33-34) 2003 р.- Х.: Право, 2003.- С.25-37.
10. Циппеліус Р. Філософія права. К.: Тандем, 2000.

Розділ 2. Соціальна генеза права. Правові цінності.

1. Соціальні чинники права.
2. Право, мораль і релігія як соціальні регулятори.
3. Співвідношення права, політики та економіки.
4. Ціннісний вимір права.
5. Свобода, рівність, справедливість та людська гідність як правові цінності.

Соціальна генеза права. Антрополого-соціальні причини виникнення права. Людина як соціальна істота. Додержавне (архаїчне) і державне право. Мононорми первісного суспільства. Передумови виникнення держави. Право у державно організованому суспільстві. Чинники соціальної генези права і теорії походження права.

Співвідношення права і моралі. Ідея універсальної моралі та універсалізм права. Проблема правового регулювання сфери моралі: юридичний моралізм і правовий лібералізм. Проблема необхідного зв'язку права і моралі: правовий позитивізм та непозитивізм. Релігія як соціальний регулятор. Генетичний зв'язок права і релігії. Релігійне та секулярне право. Взаємовідношення права і релігії. Свобода віросповідання.

Право і політика. Широке та вузьке розуміння політики. Людина як політична істота. Право як політичне явище. Взаємовідносини права і політики. Право і сила. Домінування політики над правом vs принцип верховенства права. Взаємозв'язок права та економіки: класична політична економія, марксизм, економічний аналіз права. Завдання права у сфері економіки на сучасному етапі.

Поняття свободи. Можливість автономії особи як центральна ідея принципу свободи. Історичний розвиток парадигми свободи. Позитивна і негативна концепції свободи. Права людини як безпосередній вираз свободи. Визначення мінімальної сфери особистої свободи. Підстави для обмеження свободи: запобігання шкоди, петерналістські та моралістські закони. Загрози для свободи в умовах недемократичних державних режимів. Прояви свободи в різних галузях права.

Зміст рівності. Головна її ідея – в однакових випадках слід поводитись однаково, а в різних – по-різному. Ставлення до рівності в різні історичні часи. Рівність можливостей. Формальна рівність: принцип рівності прав і обов'язків людини, принцип рівності перед законом, принцип рівності перед судом. Фактична (реальна) рівність: принцип диференціації правового регулювання та принцип позитивної дискримінації.

Поняття справедливості. Різномасштабність справедливості: об'єктивна (соціальна) та суб'єктивна (особиста); формальна, змістовна та процедурна справедливість. Співвідношення права та справедливості. Роль справедливості у правовому регулюванні.

Людина як найвища соціальна цінність. Ідея людської гідності в праві. Людська гідність як основа прав людини. Інститут людської гідності в різних галузях права: медичному, кримінальному, кримінально-процесуальному, кримінально-виконавчому.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія. Харків: Право, 2009. 224 с.

3. Гришук О. В. Гуманізм // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Харків : Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. – С. 77–82.
4. Леони Б. Свобода и закон; пер. с англ. В. Кошкина под ред. А. Куряева. – М. : ИРИСЭН, 2008. – 308 с.
5. Норт Д. Інституції інституційна зміна та функціонування економіки: пер. з англ. К.: Основи, 198 с.
6. Оніщенко Н. М. Право й економіка: взаємовплив і паритетні начала розвитку. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 249–258.
7. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С. П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.
8. Погребняк С. П. Рівність // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Харків : Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. – С. 669–675.
9. Погребняк С. П. Свобода // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Харків : Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. – С. 697–705.
10. Познер Р. А. Проблеми юриспруденції / пер. з англ. С. Савченка. К.: Наукове видавництво «Акта», 2004. С. 346–385.
11. Ролз Дж. Теорія справедливості; пер. з англ. – К. : Основи, 2001. – 822 с.
12. Рулан Н. Юридическая антропология. Учебник для вузов / пер. с фр. Москва: Норма, 1999. С. 52–74.
13. Селлерз М. Мораль, право і судова етика у західній правовій традиції. *Філософія права і загальна теорія права*. 2016. № 1-2. С. 197–203.
14. Циппеліус Р. Філософія права: пер. з нім. К.: Тандем, 2000. С. 28-75.

Тема 3. Визначення права.

1. Право як явище термін.
2. Основні концепції праворозуміння.
3. Формування сучасного праворозуміння.
4. Поняття права.

Рационалізація управління та регулювання у давньогрецьких полісах. Витоки права та юридичної практики у стародавньому Римі. Формування правових інститутів в Середньовічній Європі та за Нового часу. Пріоритет гуманітарних цінностей після Другої Світової війни. Право і права людини.

Термін право: власний інтерес, свобода волевиявлення, гарантованість власної поведінки, вимога до інших осіб, правила поведінки («правила гри»), правомірність (правильність), справедливість (антипод свавілля), тощо.

Основні концепції праворозуміння: природне право, позитивне право, історична школа права, соціологічна школа права, правовий реалізм, комунікативна раціональність, інтегративна юриспруденція.

Загальна функція права – регулювання суспільних відносин. Функції права: балансування соціальних інтересів, моделювання поведінки, фіксації соціального статусу, розв’язання конфлікту, поновлення і компенсація, соціальної відплати.

Поняття права. Об’єктивне і суб’єктивне в праві. Зміст і форма в праві. Форми існування права: звичаєве право, прецедентне право, договірне право, законодавство. Законодавство – головний засіб проведення правової політики. Ознаки права: нормативність, визначеність, обов’язковість, забезпеченість примусом.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. М., 1994;
3. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / под общ. ред. В. И. Даниленко. М., 2000;
4. Максимов С. И. Правовая реальность как предмет философско-правового исследования. Х., 2000;
5. Козюбра М. Правовий закон: проблема критеріїв // Вісник Академії правових наук України, 2003, № 2 (33)–3 (34);
6. Рабінович П. М. Верховенство права з позицій європейсько-міжнародного та українсько-конституційного судочинства // Бюлетень М-ва юстиції України, 2006, № 3 (53);
7. Марк ван Хук. Право как коммуникация / пер.с англ. М. В. Антонова и А. В. Полякова. СПб., 2012;
8. Петришин О. В. Проблеми соціалізації права та соціологізації юриспруденції // Правова доктрина України, т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція. Х., 2013.
9. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. - Харків : Право, 2017. – Т. 3 : Загальна теорія права / гол. редкол. О. В. Петришин ; редкол. В. В. Лемак [та ін.]. - 2017. – с. 441-447

Тема 4. Право, влада, держава.

1. Державна влада. Правові обмеження влади.
2. Право і примус. Правопорядок.
3. Держава як правова організація влади. Державний суверенітет.
4. Форми держави як правові способи її організації.
5. Функції держави і правові форми їх здійснення.
6. Правова держава.

Влада як соціальне явище, її змістовні аспекти та види. Публічна, політична, державна влада, їх співвідношення. Ознаки, компоненти та правові підстави державної влади. Співвідношення та взаємовплив державної влади і права. Право як цінність влади.

Концепція обмеження державної влади інститутами суспільства. Доктрина конституціоналізму як підґрунтя обмежень державної влади. Види правових обмежень влади. Правові чинники обмежень державної влади.

Державні функції по відношенню до права. Державний примус, його правомірність. Підстави застосування державного примусу. Види державно-правового примусу.

Суспільний та правовий порядок. Ознаки та структура правопорядку. Різновиди правопорядку. Національний та міжнародний правопорядок.

Держава як правова організація влади в суспільстві. Державний суверенітет як юридична властивість влади. Поняття та види державного суверенітету. Змістовні ознаки державного суверенітету. Державний суверенітет та суверенні права.

Поняття форми держави та її структура. Форма правління держави та її види. Республіка, монархія, їх види, змішані форми правління. Форми державного устрою. Унітарна та федеративна держави, їх ознаки та види. Конфедерація. Моделі форм держави. Державно-правовий режим, його види.

Поняття та ознаки функцій сучасної держави. Правові форми діяльності інститутів публічної влади, як способів їх організації та функціонування. Правотворча, правозастосовна, установча, інтерпретаційна та контрольна форми діяльності держави. Юридичний процес як система правових форм діяльності держави, його ознаки та види.

Поняття та розвиток вчення про правову державу. Передумови правової державності (демократичний устрій держави, легітимність і правовий характер влади). Демократичні основи та сутнісні характеристики правової держави. Гарантування невід'ємних прав і свобод людини. Верховенство права. Поділ державної влади. Незалежний суд. Відповідальність держави.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Бостан С. К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики. – Запоріжжя: Юридичний ін-т; Дике поле, 2005. — 540 с.
3. Заєць А.П. Правова держава. Велика українська юридична енциклопедія. Т.3 Харків. «Право». С. 467-471.
4. Ковальчук В. Б. Легітимність державної влади в правовій теорії та державно-правовій практиці: монографія / В. Б. Ковальчук. – К. : Логос, 2011. – 392 с.
5. Козюбра М. Державна влада: межі здійснення та форма організації (політико-правові аспекти) – К.: Укр. Правнича Фундація, 1995. -№ 1 (2). – С. 4-13.
6. Олейников С.Н. К понятию правовой формы деятельности государства // Youth World Politic. – М. – Изд-во: НИИ общественных и политических наук. 2014. – №3. – С. 84 – 91.
7. Погорілко В.Ф. Функції української держави та їх правові основи // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2004.- № 1.- С.9-17.
8. Погрібний І.М. Юридичний процес. Велика українська юридична енциклопедія. Т.3 Харків. «Право». С. 915-920.
9. Протасова В. Є. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди: Монографія. – Х.: Право, 2009. – 208 с.
10. Процюк І. В. Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління: Монографія. – Х.: Право, 2012. – 584 с.
11. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти: Монографія. - К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2002.- 724 с.
12. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії і практики: Монографія. – Х.: Право, 2011. – 768 с.
13. Томкіна О.О. Державна влада. Велика українська юридична енциклопедія. Т.3 Харків. «Право». С. 94-96.

14. Цуркан-Сайфуліна Ю.В. Інтерпретації влади і права у німецькій класичній філософії. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип 2, том 3. 2016. С. 142-146;

Тема 5. Джерела права.

1. Поняття та види джерел права
2. Нормативно-правовий акт
3. Нормативний договір
4. Судовий прецедент та судова практика
5. Правовий звичай
6. Правова доктрина

Форма права: поняття, ознаки, властивості та зміст. Історична та соціокультурна детермінованість форм (джерел) права. Різні аспекти розуміння поняття джерел права. Джерела права в ідеалістичному, матеріальному та формально-юридичному значенні. Джерела права у різних традиціях права.

Види форм (джерел) права: за сферою походження (внутрішньодержавні та міжнародно-правові); за юридичною значущістю (основні та додаткові); за історичними та функціональними показниками (первинні та вторинні); за способами фіксації (письмові та усні); за способами надання юридичної значущості та їх наслідками (обов'язкові та переконливі); за поширенням у правових сім'ях (традиційні й нетрадиційні); за типами правових систем (типові та нетипові); за відповідністю певним моделям (класичні та модифіковані) тощо.

Основні різновиди форм (джерел) права. Принципи побудови системи форм (джерел) права. Системні зв'язки джерел права: генетичні, структурні, функціональні. Чинники формування системи форм (джерел) права. Динаміка джерел права в умовах глобалізації.

Нормативно-правовий акт та його особливості. Нормативно-правовий договір як джерело права. Колективні трудові договори і угоди. Адміністративний договір. Міжнародно-правовий договір. Судовий прецедент в національному, європейському і міжнародному праві. Доктрина усталеної судової практики. Практика Європейського суду з прав людини як джерело права. Правовий звичай як історичне першоджерело права. Місце правового звичаю як джерела права у різних правових сім'ях сучасного світу.

Еволюція наукових уявлень про правову доктрину як джерело права. Правова доктрина та юридична наука: співвідношення та взаємодія. Правова доктрина в Україні.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології. К., 2008.
3. Богачова Л. Л. Джерела європейського та національного права // Державне будівництво та місцеве самоврядування, 2012, вип. 24.
4. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. Монографія. К.: Реферат, 2007.

5. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти. Л., 2015.
6. Толкачова Н. Є. Звичаєве право. К., 2006.
7. Щокін Ю. В. Міжнародно-правовий звичай: проблеми теорії і практики. Х.: Право, 2012.

Тема 6. Правове регулювання.

1. Поняття, межі та механізм правового регулювання
2. Методи правового регулювання
3. Способи правового регулювання
4. Типи правового регулювання
5. Правові режими
6. Ефективність правового регулювання

Поняття правового регулювання як упорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою специфічних юридичних засобів. Межі правового регулювання. Механізм правового регулювання та його зміст.

Поняття методу правового регулювання. Диспозитивний метод правового регулювання. Типи юридичних правил, що становлять зміст диспозитивного методу: правила, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів; субсидіарні правила. Імперативний метод правового регулювання. Допоміжні (субсидіарні) методи правового регулювання.

Поняття способу правового регулювання. Класифікація основних способів правового регулювання. Дозволяння. Юридичне зобов'язування. Юридична заборона. Допоміжні способи правового регулювання (примус, заохочення, покарання, пільги та ін.).

Поняття типу правового регулювання. Класифікація основних типів правового регулювання. Загальнодозволенний тип правового регулювання. Спеціально-дозволенний тип правового регулювання.

Поняття правового режиму. Типи правових режимів (жорсткі чи м'які, стимулюючі чи обмежувальні та ін.). Спеціальні правові режими.

Поняття ефективності правового регулювання. Способи (методики) визначення ефективності правового регулювання.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. — М.: Изд-во НОРМА, 2001. — 752 с.
3. Кулапов В. Л., Хохлова И. С. Способ правового регулирования. — Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская гос. академия права», 2010. — 176 с.
4. Смородинський В. С. Ефективність національної правової системи України як умова її інтеграції в європейський правовий простір // Міжнародний конгрес європейського права збірн. наук. праць. — Одеса: Фенікс, 2017.

5. Смородинський В. С. Ефективність правового регулювання / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. — Х.: Право, 2017. — С. 123-125
6. Смородинський В. С. Правове регулювання / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. — Х.: Право, 2017. — С. 516-522
7. Тихомиров Ю. А. Правовое регулирование: теория и практика. М.: Формула права, 2010. 400 с.
8. Эффективность правового регулирования: монография / под общей ред. А. В. Полякова, В. В. Денисенко, М. А. Беляева. — М.: Проспект, 2017. — 240 с.

Тема 7. Система права.

1. Система права: поняття та структура
2. Публічне право і приватне право
3. Матеріальне право і процесуальне право
4. Галузі та інститути права

Ознаки системи права (єдність, узгодженість, диференціація та інтеграція, об'єктивність і суб'єктивність, стабільність і динамізм).

Ознаки публічного права. Публічний інтерес. Суб'єкт та об'єкт публічного права. Структура публічного права. Особливість предмету та методу приватного права. Відмінність між приватним і публічним правом.

Поняття, ознаки та відмінності матеріального та процесуального права.

Поняття та ознаки галузі права. Значність нормативного обсягу. Однорідність. Єдність предмета і методу правового регулювання. Власна структура. Самостійність і завершеність. Галузевий режим правового регулювання. Галузевий понятійний апарат. Класифікація галузей права. Підгалузі права. Поняття, ознаки та види інститутів права. Особливості предмету і методу їх правового регулювання. Співвідношення галузі та інституту права. Види інститутів права. Субінститут права.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Погребняк С.П., Поділ права на публічне і приватне (загальнотеоретичні аспекти) // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 12. 2006. - Х.: Право. С. 6-17.
3. Євграфова Є.П. Інший погляд на дослідження структури і системи права. Вісник АПрНУ, 2012, № 4(71)
4. Олейников С.М., Уварова О.О. Галузь права. / Велика українська юридична енциклопедія. Т.3. Загальна теорія права. Х. Право. 2017. С. 45 -53.
5. Олейников С.М., Уварова О.О. Інститут права / Велика українська юридична енциклопедія. Т.3. Загальна теорія права. Х. Право. 2017. С.185-190.

Тема 8. Принципи і норми права.

1. Поняття та структура норми права
2. Норма права і нормативний припис
3. Види норм права
4. Принципи права: особливості і співвідношення з нормами права
5. Загальні принципи права
6. Галузеві та міжгалузеві принципи права

Загальні ознаки норм права: регулятивне призначення, загальний характер, суспільна зумовленість. Специфічні риси норм права: формальна визначеність, державна гарантованість.

Співвідношення норми права та нормативного припису. Способи викладення правових норм у нормативних актах.

Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція норми права та їх класифікація. Особливості структури регулятивних і охоронних норм права. Сучасний погляд на структуру норми права.

Класичні норми права: регулятивні й охоронні, імперативні та диспозитивні, зобов'язуючі, забороняючі й уповноважуючі, матеріальні та процесуальні, загальні та спеціальні. Спеціалізовані (нетипові) норми права, їх особливості та значення для правового регулювання. Основні види спеціалізованих норм права.

Визначення терміну «принцип», його зв'язок із категоріями «засада», «вимога». Виникнення принципів права. Сучасний погляд на проблему формальної визначеності принципів права. Ознаки принципів права: втілюють головні суспільні цінності, зумовлюють напрями різних форм юридичної діяльності, мають найвищу імперативність, стабільність і найзагальніший характер, унеможливають існування прогалин, мають особливу структуру. Співвідношення принципів і норм права: їх спільні та відмінні риси, а також особливості їх взаємодії. Класифікація принципів права та її критерії.

Загальнотеоретична характеристика загальних принципів права. Їх роль у втіленні загальнолюдських цінностей. Особливості різноманітних загальних принципів права: законності, правової визначеності, розумності, добросовісності, пропорційності (розмірності).

Характеристика галузевих принципів права. Їх значення у визнанні галузей права самостійними. Принципи окремих галузей права: конституційного, цивільного, кримінального, кримінально-процесуального, цивільного процесуального, адміністративного, трудового, сімейного, міжнародного. Особливості міжгалузевих принципів права.

Література:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Raz J. Legal Principles and the Limits of Law // Yale Law Journal. – 1972. – Vol. 81. – P. 823–854.
3. Заморська Л. Норма права основний елемент системи права // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – 1. – С. 42–45.
4. Колодій А. М. Норма права // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац.

юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Харків: Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. – С. 333–338.

5. Колодій А. М. Нормативно-правовий припис // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. – Харків: Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. – С. 348–352.

6. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація, місце і роль у правовій системі України // Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / А. М. Колодій / [За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина]. – Х. : Право, 2008. – Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. – С. 689–704.

7. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С. П. Погребняк. – Х. : Право, 2008. – 240 с.

8. Рамійяр Ж. Норма права та її ієрархічна структура в канадському праві // Нариси з нормотворення (міжнародний досвід). Книга 2 / Укр.-канад. програма з нормотворення. – Київ: Укр. шк. навчання нормопроектувальників, 2000. – С. 162-176.

9. Стецик Н. В. Норма права та нормативно-правовий припис: загальнотеоретичні аспекти // Публічне право. – 2016. – № 4. – С. 212-219.

Тема 9. Нормотворчість і нормотворча техніка.

1. Правотворення і нормотворчість
2. Види і суб'єкти нормотворчості
3. Юридична техніка нормотворчості: поняття, зміст, значення
4. Мова нормативно-правових актів. Філологічні засоби і правила юридичної техніки нормотворчості
5. Структура і реквізити нормативно-правових актів

Правотворення як соціальний процес формування права, який охоплює (а) виникнення потреби в правовому регулюванні, (б) усвідомлення у потребі правового регулювання, (в) підготовку проектів нормативно-правових актів (юридичне моделювання правил поведінки) і їх прийняттям суб'єктами нормотворчості. Моделювання, формулювання і закріплення юридичних правил перебуває під впливом різноманітних соціальних чинників, оскільки право є частиною суспільства, воно виростає з суспільного життя і повинно адаптуватися до нього. Аналіз процесів правотворення дозволяє прослідкувати, як саме, під впливом яких чинників народжується, формується зміст правових норм.

Нормотворчість як етап процесу правотворення. Право як відкрита, динамічна система. Ознаки нормотворчості. Функції нормотворчості.

Юридична логіка та інші юридичні інструменти за допомогою і через врахування яких соціальний зміст трансформується в соціально-юридичний. Процедура нормотворчої діяльності, принципи нормотворчої діяльності, юридична техніка. Етапи і принципи нормотворчої діяльності.

Види нормотворчості. За суб'єктами. За видами формальних джерел права. За юридичною силою нормативно-правових актів. За функціональними призначенням. За сферою дії. Суб'єкти нормотворчості. Суб'єкти нормотворчості в межах національних

правопорядків. Суб'єкти нормотворчості на рівні міжнародного і наднаціонального права.

Нормотворча техніка: поняття, види, склад. Законодавча техніка і техніка підзаконних нормативно-правових актів. Галузева типізація, юридична конструкція, юридична термінологія та юридична презумпція як головні засоби нормотворчої техніки, які використовуються на стадії підготовки до написання проекту нормативно-правового акта. .

Загальні вимоги до якості нормативно-правового акта. Найменування нормативно-правового акта. Послідовність викладення змісту і структура нормативно-правового акта. Мова і стиль нормативно-правового акту. Мовні засоби нормотворчої техніки.

Вимоги до термінології нормативно-правових актів. Нормативна побудова, способи формулювання і викладення норм права як власні засоби нормотворчої техніки.

Література:

- 1. Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т., Т. 3: Загальна теорія права. – Х.: Право, 2016.
3. Бержель Ж. –Л. Общая теория права. – С. 273 – 308.
4. Ллойд Д. Идея права. – С. 226 – 256
5. Мелкевик Б. Юрген Хабермас и коммуникативная теория права.
6. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти: монографія / В. М. Косович. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2015. – 568 с.
7. Ющик О.І. Теоретичні основи законодавчого процесу: Монографія. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – 519 с.